

ומעלה טמא ומצטרף. אלא, שהתנא דברייתא, שהביא את דברי רבי עקיבא ויהושע בנו לא הקפיד לפרט את השאלה!?

אלא, יש לנו ללמוד את סדר צירוף הנגעים אליבא דרבי עקיבא, **מדרבי חנינא**.

דאמר רבי חנינא: משל לסדר מראות הנגעים אליבא דרבי עקיבא, למה הדבר דומה? — לארבעה כוסות של חלב, שלכל אחד מהן נפלו מספר שונה של טיפות דם, והתערבו בחלב. כוס אחד, נפלו לתוכו שתי טיפין של דם. ואחד, נפלו לתוכו ארבע טיפין של דם. ואחד נפלו לתוכו שמונה. ואחד נפלו לתוכו שתים עשרה טיפין. ואמרי לה שיש עשרה טיפין. שכולן מראות לובן הן, אלא שזה למעלה מזה וזה למעלה מזה!

ומוכח מדברי רבי חנינא, שסבר רבי עקיבא שאין הצירוף לפי אבות ותולדות אלא לפי הסמיכות בדרגות הלובן! שהרי רבי עקיבא אמר "זה למעלה מזה", וקיבל רבי חנינא מרבותיו, שהוא אמר כן לגבי סדר הצירוף, שהם מצטרפים כל אחד עם המראה הסמוך לו.⁽⁵⁾

והוינן בה: **אימור דשמעת ליה לרבי עקיבא** שכך הוא סדר צירופן לפי סמיכות דרגות הלובן, **בנגע פתוך**, שהוא הנגע הלבן — אדמדם הנזכר בתורה. והוא המתאים למשל של רבי חנינא בתערובת החלב הלבן

עם הדם האדום. אבל בנגע חלוק, שהוא מראה לבן בלבד כגון הבהרת, **מי שמעת ליה שהצירוף הוא לפי דרגות הלובן!?** דילמא הצירוף הוא כמו תנא דידן, בין אבות לתולדותיהן?

וכי תימא, כי היכי דשמעת ליה בפתוך הכי שמעת ליה בחלוק, דמאי שנא, אכתי תיקשי לך:

ובפתוך גופיה, מי שמעת ליה ששונה אותם רבי עקיבא לפי סדר הלובן, ולומר שמצטרפין דוקא לפי סדר דרגת סמיכותן בלובן?

והתנן: רבי עקיבא אומר: כיצד נראה נגע אדמדם שבזה ושבוה, והיינו, בשני מראות הנגעים המוזכרים בתחילה במשנה, שהם עזה כשגלג וכסיד ההיכל, הרי הם נראים כיון המזוזת במים. שאילו היתה נופלת טיפת דם ומתערבת בחלב, היה מתקבל מראה של יין מזוג כשמסביבו מראה לבן,⁽⁶⁾ וזהו צורתו של נגע אדמדם.

אלא, שמראית הלובן של הנגע הפתוך של בהרת, נראית עזה כשגלג, **ושל סיד דיהה הימנה**. דהיינו, החילוק בין נגע פתוך של בהרת, לשל סיד, הוא במראה הלובן, שהלובן של בהרת עזה יותר.

ואם איתא שרבי עקיבא שונה את המראות ב-1

יותר. כלומר, הלובן החזק של הבהרת מכהה את האודם שבתוכו, ולכן הוא נראה לבן יותר. ואילו מראית הנגע הפתוך של סיד, נראית דיהה הימנה, כיון שהלובן חלש יותר, נראה האודם יותר חזק.

5. לפי החזון איש נגעים ב ו

6. כך הוא הביאור לפי הגירסא שלפנינו, וכך היא שיטת הרמב"ם.

אך לפי רש"י, הגירסא והביאור הם כך: אלא שהאודם של הנגע הפתוך של שלג נראה עז

כהה מהבהרת, הרי היא נראית כגבוהה הימנה ומתנשאת מעליה, ולפיכך נקראת "שאת". וכן הוא אומר, "על כל ההרים הרמים, ועל כל הגבעות הנשאות".

ספחת — אין ספחת אלא טפילה. וכן הוא אומר [שמואל ב א] "ואמר, ספחני נא". ובא הכתוב ללמד שיש עוד מראה של נגע שהוא תולדה של השאת.

והוינן בה: **אשכחן טפילה לשאת**. שהרי נאמר "שאת או ספחת".

טפילה לבהרת, לרבנן, מנלן? מנין שיש עוד מראה של נגע שהוא תולדה של הבהרת?

אמר רבי זירא: נאמרה "לבנה" בשאת, ונאמרה "לבנה" בבהרת, וילפינן בגזרה שוה: מה לבנה האמורה בשאת, יש לה טפילה. אף לבנה האמורה בבהרת, יש לה טפילה!

במתניתא תנא: הטיל הכתוב ל"ספחת" בין שאת לבהרת.⁽⁷⁾ שנאמר "שאת או ספחת או בהרת", לומר לך — כשם שיש טפילה לשאת, כך יש טפילה לבהרת! ומכאן למדים שיש ארבעה מראות נגעים.

שנינו במסכת נגעים: **שאת — כצמר לבן?**

מאי "צמר לבן"? אמר רב ביבי אמר רב אסי: צמר נקי של כבש בן יומו! ביום שנולד

זו למעלה מזו, אמאי נקט לאחר הבהרת מראה סיד? והרי "מראה של צמר דיהה הימנה", מיבעי ליה למימר, שהרי זהו הסדר של הלובן: בהרת העזה כשלג, והשאת הנראית כצמר לבן לאחריה. ומדלא אמר רבי עקיבא הכי אלא נקט עזה כשלג וסיד אחריה, מוכח שאין הוא שונה את מראות הנגעים לפי סדר הלובן שלהם!?

ומשנינן: **אמרי, אין הכי נמי**, יש לשנות "של צמר דיהה הימנה" במקום "של סיד דיהה הימנה".

והתניא כדברינו: רבי נתן אומר: לא תימא שאמר רבי עקיבא "של סיד דיהה הימנה". אלא "של צמר דיהה הימנה"!

ועתה דנה הגמרא בדברי המשנה שבתחילת הסוגיה:

ומנלן דבהרת עזה היא כלובן השלג, שאין מראה לבן ממנו?

אמר אביי: אמר קרא "ואם בהרת לבנה היא" — "היא" לבנה, ואין אחרת לבנה!

תנו רבנן: בהרת — נראית עמוקה. וכן הוא אומר "ומראה הנגע עמוק מן העור" — כמראה אור חמה, העמוקה מן הצל! שכל מראה לבן בהיר נראה עמוק יותר.

שאת — אין שאת אלא גבוהה. כיון שהשאת

לחלב, שהדם לא מתערב בחלב אלא נשארות נקודות אדומות בחלב, ומסביב להן הכל לבן [משום שהחלב והדם אינם מתערבים מחמת השוני שבסמיכותם]. אך הדם עצמו, נראה פחות אדום, מחמת החלב, והוא נראה כיון המזוג ביין. ולכן אין סתירה בין הדברים.

7. כך פירש רש"י. וביאר המהרש"א, שהוקשה לו מדוע רב חנינא נקט את המשל בדם שנפל לחלב, והרי רבי עקיבא אמר שמראה פתוך נראה כיון המזוג במים? ולכן ביאר רש"י, שמראה פתוך, הכוונה היא שכל הנגע הוא לבן, ובתוכו יש נקודות אדומות, והרי זה כמו דם שנפל

למעלה מאיפרכיה דנפשיה, ומלכו של זה למעלה מאיפרכיה דנפשיה, שכל משנה למלך צועד בעקבות מלכו, (8) וכן כל אב מצטרף עם תולדתו.

רב אדא בר אבא אמר: כגון שצועדים זה אחר זה **מלכא, ואלקפטה** [מלך בדרגה יותר נמוכה] **רופילא** שהוא המשנה למלכא וריש גלותא שהוא המשנה לאלקפטה.

ופרכינן: והרי אין זה הסדר של רבנן המצרפים אב לתולדתו, אלא **האי**, סדרו של רבי עקיבא הוא, דהא זה למעלה מזה הוא?

אלא, זהו הדימוי לסדר המראות אליבא דרבנן: כגון **מלכא ורופילא** [משנהו], המהלכים זה בצד זה. **ואלקפטה וריש גלותא**, משנהו, המהלכים זה לצד זה, בדומה לאב ותולדתו, המצטרפים ביחד.

רבא אמר: כגון שבור **מלכא**, שהוא מלך פרס, ויש לו משנה למלך, וקיסר מלך רומי שיש לו משנה למלך. והיינו אב ותולדתו, אב ותולדתו.

בו הכבש, אמו לוחכתו, ואין לך צמר נקי כבאותו היום. וצמר נקי זה הוא הצמר שמכבנין בו, שאורזים אותו ונועלין את אריזתו, משום שהוא מיועד לעשיית מילת, שהוא אריג יקר העשוי מצמר.

אמר רבי חנינא: משל דרבנן, שמנו את סדר הנגעים לפי אב ותולדתו, למה הוא דומה? — לתרי מלכי ותרי איפרכי [משנים למלך], כאשר מלכו של זה הוא למעלה ממלכו של זה, ואיפרכו של זה למעלה מאיפרכו של זה.

ולפי דימוי זה מצטרפים הבהרת והשאת בדומה לשני המלכים הסמוכים זה לזה. וכן מצטרפים סיד ההיכל וקרום הביצה הסמוכים זה לזה כמו איפרכי המלכים, הצועדים יחדו אחרי שני מלכיהם.

אלא שתמחה הגמרא: והרי אין זה דומה לסדר שמנו חכמים במשנה, אב ותולדתו, אב ותולדתו, אלא כסדרו של רבי עקיבא — **האי זה למעלה מזה, וזה למעלה מזה, הוא?**

אלא, הכי הוא הדימוי אליבא דרבנן: משל לשני מלכים ושני איפרכים ומלכו של זה

היה מקום לומר שרק לבהרת העזה תהיה תולדה, ולא לשאת שאינה עזה.

8. בעל המאור והרמב"ן גרסו בגמרא: מלכו של זה למעלה ממלכו של זה. ומאיפרכא דנפשיה לאיפרכא דנפשיה. ואיפרכא דנפשיה, כמלכא דאידיך.

והיינו, שהסגן של המלך הראשון, שוה בחשיבותו למלך השני, ולמדו מכאן, שהסיד שוה בדרגת הלובן לשאת והם שונים רק בגוון שלהם.

אכן הרמב"ן הקשה זאת, וביאר אחרת. ודעת כל הראשונים היא, שמראה פתוך הוא תערובת של מראה לבן ואדום בכל הנגע, שלא כשיטת רש"י.

התוספות יום טוב [תחילת נגעים] מבאר את הלימוד, מכך שהתורה לא כתבה לפי סדר הדרגות של הלובן [בהרת, שאת, וספחת] אלא כתבה לפי הסדר של שאת, ספחת, בהרת, מוכח שהתורה רוצה לרבות תולדה גם לבהרת, ולכן כתבה את הספחת באמצע, כדי להסמיכה הן לבהרת והן לשאת.

ואילו היה הכתוב נוקט בהרת, ספחת, שאת,

על כניסה למקדש בטומאה [כמבואר בויקרא כא] — "ולא יטמאו את מחניהם", לאזהרת מקדש, והזהיר הכתוב [בויקרא כב] — "בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר", וענש כרת [בבמדבר יט] — "כי את מקדש ה' טמא, ונכרת". וכן ענש הכתוב כרת לאוכל קדשים בטומאה [בויקרא ז], וחייב הכתוב קרבן על שגגת הטומאה, אלא שלא פירש הכתוב באיזה ענין חייבים את הקרבן הזה —

לכן, יש לדון ולומר — מה כשהזהיר וענש על הטומאה בזדון, לא הזהיר וענש אלא על טומאת מקדש וקדשיו. אף כשהייב קרבן על הטומאה בשוגג, לא חייב אלא על טומאת מקדש וקדשיו.

ומקשינן: ואימא נאמר שהמדובר בקרבן טומאה הוא במי שאכל תרומה בשגגה בהיותו טמא. שהרי גם בתרומה מצינו שהזהיר הכתוב וענש מיתה בידי שמים למי שאוכל תרומה טמאה במזיד?

ומתריצין: לא אשכחן, לא מצינו עוון מיתה בידי שמים דחייב עליה קרבן. כי קרבן חטאת בא על שגגת כרת בלבד.

ומקשינן: אימא דאמרת לא אשכחן קרבן על שגגת חיוב מיתה, הני מילי בקרבן קבוע של חטאת, אבל קרבן עולה ויורד ניתי אפילו על שגגת עוון שיש בו חיוב מיתה, מידי דהוי אשמיעת קול של שבועת העדות, ואביטוי שפתים של שבועת ביטוי, האמורים אף הם באותה פרשה של קרבן עולה ויורד, על אף שאין זדון בכרת?

ומתריצין: אמר קרא, בפרשת קרבן עולה ויורד, "לכל טומאתו אשר יטמא בה". "בה"

אמר ליה רב פפא לרבא: הי מינייהו עדיף, מי מביניהם חשוב יותר? אמר ליה רבא: בחורשיה קא אכיל! נדמה הדבר כאילו אתה מוטמן ביער כל ימי חייך עד שאתה שואל מי חשוב יותר, פוק חזי, צא וראה טיבעא דמאן סגוי בעלמא, טיבעא [רישומה וחשיבותה] של רומי או של פרס?! דכתיב "ותאכל כל ארעא ותדושנה ותדקנה!". ואמר רבי יוחנן זו רומי חייבת, הרשעה, שטיבעא יצא בכל העולם כולו!

רבינא אמר: משל דרבנן, כגון גלימא דעמר ושחקה, גלימת צמר שהיא מלובנת ביותר כשהיא חדשה. וגלימא ישנה שחוקה שאין ליבונה ניכר כל כך. וסדינא דכיתנא ושחקה, סדין פשתן חדש לבן ביותר והישן אין ליבונה ניכר.

והיינו, שגלימת הצמר החדשה דומה בלובנה יותר לסדין הפשתן החדש, מאשר לגלימת הצמר הישנה והשחוקה. ואף כאן, דומה השאת לבהרת יותר מאשר סיד ההיכל לבהרת, אלא שזוהי תולדתה וזו אינה תולדתה.

שנינו במשנה: את שיש בה ידיעה בתחילה וכולי.

תנו רבנן: כתיב בפרשה קרבן עולה ויורד "נפש אשר תגע בכל דבר טמא", מנין שאין הכתוב מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו? והרי לא כתיב בהאי קרא אלא שנטמא במגעו, ולא מוזכר כלל כי אחרי שנטמא אכל בשר קודש או נכנס למקדש. ואם כן, מנין שהפסוק מדבר על כך?

ודין הוא [הרי אתה דן מאליו]: הואיל והזהיר הכתוב, וענש כרת על זדון הטומאה,